

Nieuwe Tijd voor de Oude Kerk

CONCEPT

Een verslag van Non-fiction

Hoe programmeer je hedendaagse kunst in het oudste gebouw van de stad? Hoe maak je kunstenaars bewust van de (on)mogelijkheden van een monumentaal kerkgebouw? Kunnen hedendaagse kunst en erfgoed een symbiose aangaan? Kunnen we bewoners, toeristen, creatieven, erfgoedliefhebbers, kunstenaars en het bestaande netwerk van de Oude Kerk actief betrekken om de kerk als plek voor cultuur van nu te verkennen?

Dit waren enkele vragen die de aanleiding vormden voor *Nieuwe Tijd voor de Oude Kerk*, een twaalf-uur durende manifestatie die plaatsvond op zaterdag 10 mei 2014. Ieder uur kreeg een kunstenaar, spreker of initiatief uit de stad de ruimte om kunst en cultuur van nu aan het gebouw toe te voegen. Om zo samen tijd en ruimte binnen de kerk te onderzoeken. Het programma, dat van 12 uur 's middags tot middernacht plaatsvond op verschillende plekken in de kerk, werd samengesteld door het Amsterdamse bureau voor culturele vernieuwing Non-fiction (Michiel van Iersel, Radna Rumping en Juha van 't Zelfde). Zowel het programma als het publieksbereik stemden positief en vragen zeker om een vervolg.

Nieuwe tijd

De titel *Nieuwe Tijd voor de Oude Kerk* is op verschillende manieren te interpreteren. Na ruim 50 jaar renovatie is er een nieuwe tijd voor de Oude Kerk aangebroken, waarin er met de aanstelling van directeur Jacqueline Grandjean uitdrukkelijk gekozen is voor een koers waarin hedendaagse kunst een belangrijke rol zal spelen. Maar nieuwe tijd verwijst ook naar 'de tijd van nu' toevoegen aan de Oude Kerk. Zo is het immers altijd geweest. Het oudste gebouw van de stad is blootgesteld aan vele transformaties, abrupte veranderingen en subtiele toevoegingen die in de loop der eeuwen hebben plaatsgevonden. Van een ingrijpende revolutie als de beeldendstorm, tot een nieuw glas in lood raam. Hoe kan ook onze tijd zichtbaar en voelbaar worden in dit gebouw? Hoe blijft de Oude Kerk actueel?

Nieuwe tijd refereert ook naar een nieuwe ervaring van tijd. In een steeds sneller bewegende wereld, waarin de tijd soms lijkt te versnipperen of op te lossen door *instant* en *real-time* mobiele communicatie, is er behoefte aan concentratie en het beleven van het nu. Door een programma van 12 uur samen te stellen, met een geheel ander ritme dan een regulier festival of een tentoonstelling beoogden we zowel deelnemende kunstenaars als bezoekers een nieuwe ervaring van tijd en ruimte in de kerk en in hun leven te geven.

Nieuwe kunst

Iedere deelnemer is weer heel anders met de uitnodiging en uitdaging van een uur in de Oude Kerk omgegaan. Sommigen hebben een geheel nieuw werk speciaal voor de Oude Kerk gecreëerd, zoals Manolos Tsipos en Jeroen de Gaaf met *Afterparty* - een performance van een uur, een viering van de doden die onder de kerk begraven zijn. Anderen zagen de kerk als nieuwe context, om bestaand werk op een andere wijze te tonen. Voor Florian Weigl was het evenement de aanleiding om een serie media performances, ooit opgezet door het inmiddels ter ziele gegane NIMk (Nederlands Instituut voor Mediakunst) nieuw leven in te blazen. Daniel

Jacoby bracht zijn tekst *Olimpic* voor het eerst niet in een installatie ten gehore, maar live voorgedragen door een acteur en performers die door de kerk bewogen. De Franse beeldend kunstenaar en muzikante Perrine Bailleux presenteerde een gezongen lezing over het werk van de Russische schilder Kazimir Malevich, dat ze in het Stedelijk Museum gezien had, maar volledig op zijn plek liet vallen door in de tekst te verwijzen naar het belang van een eigentijdse omgang met historie, de noodzaak om de tijd niet stil te zetten en andere thema's en gedachten die goed aansluiten bij de Oude Kerk.

Nieuw publiek

Opvallend was de concentratie en openheid van het publiek. Zowel nietsvermoedende toeristen als nieuwe bezoekers die speciaal voor dit programma naar de Oude Kerk gekomen waren bewogen zich op een verkennende manier door de ruimte. Soms direct als toeschouwer, maar vaak ook als deelnemer, bijvoorbeeld door de wandeling die Rafe Copeland en Amie Dicke ontwikkelden om de kerk vanaf verschillende perspectieven te zien. Er was weinig spektakel, er was geen grote tentoonstelling - het was aan de kunstenaar en aan de bezoeker om zich binnen de gegeven tijd tot de kerk te verhouden. Veel bezoekers bleven een groot deel van de dag in de kerk of kwamen herhaaldelijk terug.

Beperkingen

Zo stuitte we ook op de beperkingen van de kerk, of soms de onwrikbaarheid van het gebouw. Zeno van den Broeke kwam er achter dat de graven op de vloer zo prominent aanwezig waren, dat hij de ruimte van zijn geluidswerk niet met tape wilde markeren, zoals hij op een andere locatie wel had gedaan. Een videoscherm valt al snel in het niet bij het overweldigende interieur van de kerk. Bij toekomstige filmprojecties zal het daarom beter zijn om de architectuur beter te benutten en bijvoorbeeld direct op de witte muur te beamen. Versterking is niet altijd nodig en gepast, in een gebouw met een bijzondere akoestiek.

En dan waren er ook inhoudelijke afwegingen. In welke mate moet kunst die in de kerk geprogrammeerd wordt, zich expliciet verhouden tot de kerk en haar historie en architectuur? Tijdens een publieke discussie en ook de evaluatie achteraf bleken de meningen verdeeld. Een lid van de Vrienden van de Oude Kerk was van mening dat kunst in de Oude Kerk ook direct over de Oude Kerk moest gaan, of in ieder geval moest reageren op het gebouw. Andere aanwezigen hadden meer genuanceerde mening, en vonden bijvoorbeeld dat er in de kerk ruimte moet zijn voor experiment, of gaven aan dat onder bepaalde voorwaarden (bijvoorbeeld geen permanente toevoegingen aan het interieur, of geen geluidversterking) er zeker plek is voor nieuwe kunst in de Oude Kerk.

De kunstenaars zagen dat niet altijd zo: ze zijn zich er wel heel bewust van dat ze zich niet in een neutrale *white cube* bevinden, maar denken dat het heden ook best de confrontatie mag aangaan met het verleden. En zo kon het gebeuren dat kunstenaarsinitiatief Beyonce een modeshow gaf in de Oude Kerk. Dit had weinig met de historische en religieuze betekenis van de kerk te maken, maar door de witte creaties die de modellen droegen gingen ze wel een visuele relatie aan met de witte wanden in de Sint Joriskapel.

Geslaagd experiment

Resumerend was *Nieuwe Tijd voor de Oude Kerk* een geslaagde verkenning naar de mogelijkheden voor een hedendaags cultureel programma in een betekenisvolle context. Met relatief weinig middelen is veel neergezet en een breed en relatief jonge groep mensen actief betrokken bij de programmering. Dit vraagt om een vervolg, idealiter met meer voorbereidingstijd en meer budget voor het programma en de communicatie.

De kerk als plek voor experiment, voor concentratie en voor een programma dat zich afspeelt in tijd (en niet alleen in ruimte), waarbij men zich bewust is van de context van het gebouw - en daar ook bewust tegenin kan gaan, maken de Oude Kerk tot een unieke plek voor hedendaagse cultuur. Ook de religieuze en sociale betekenis van de Oude Kerk als (Gods)huis voor iedereen, kan in een vervolg verder tot uitdrukking worden gebracht.

Meer nieuwe tijd

Nieuwe Tijd voor de Oude Kerk zou een jaarlijks evenement kunnen worden dat steeds een tijdsbeeld presenteert van wat er zich op dat moment in Amsterdam afspeelt, in reactie op de historische en tijdloze aspecten van de kerk. Zo blijft de Oude Kerk bij de tijd, en toont ze zich genereus naar nieuwe bezoekers en gebruikers van de kerk in een nieuwe tijd.

Een bijkomstig voordeel van een herhaling van *Nieuwe Tijd voor de Oude Kerk* is dat het ook een goede manier is om nieuwe presentatievormen uit te proberen, en andere kunstpraktijken een plek te bieden zonder meteen de hele kalender hiervoor te reserveren. Wanneer de samenwerking geslaagd is, is er direct een relatie met de kunstenaar of het kunstenaarscollectief, en is er veel waardevolle inhoudelijke en praktische kennis verzameld voor een mogelijk vervolg. *Nieuwe Tijd voor de Oude Kerk* is op deze manier ook een nieuwe tijd van programmeren: in delen, stap voor stap, om geleidelijk succes te vergaren zonder veel risico te lopen. Dit past bij een tijd waarin ondernemers en startups projecten en producten in fasen ontwikkelen, en na verloop van tijd een update lanceren.

Als een resultaat van *Nieuwe Tijd voor de Oude Kerk*, als jaarlijks terugkerende kunstmanifestatie, kunnen dan andere activiteiten ontstaan rondom het idee van tijd. Denk bijvoorbeeld aan opdrachten aan kunstenaars die gevraagd worden om een kunstwerk te maken voor een bepaalde tijdsduur, van een minuut tot oneindig. Of kunstenaars en anderen die de kerk een uur of een dag mogen gebruiken om zichzelf te presenteren.

Misschien hier nog iets over het idee om een koppeling te maken met de mensen die nauw betrokken zijn bij de kerk, zoals Eddy Reefhuis, Jacob Lekkerkerker en anderen. Bijvoorbeeld een geluidskunstenaar laten samenwerken met Jacob, kunstenaars een gesprek laten hebben met Eddy over de religieuze betekenis van het de kerk, etc.